

INNOVATION OF TEACHING METHODS POLITICAL THEORY SUBJECTS IN THE CURRENT UNIVERSITYS NOW

Ngo Xuan Chinh^{1,*}

¹Nguyen Hue University, Vietnam

*Email address: xc77vttl@gmail.com

<http://doi.org/10.51453/2354-1431/2021/592>

Article info

Recieved: 15/6/2021

Accepted: 5/9/2021

Keywords:

*Method; teaching;
Practice; innovation;
political theory.*

Abstract:

The political theory subjects have the basic function of equipping a system of scientific political theoretical knowledge, modern and with clear ideal orientation; at the same time it provides students with methodology and specialized research methods, applied in practice in a positive and effective way, contributing to the formation of scientific theoretical thinking in students ... creating high-quality human resources to meet the requirements of the country's development in the current period, an important factor is to pay attention to the issue of political theory teaching and learning in universities. This article aims to clarify the need to renew teaching methods for political theory subjects in universities, on that basis, to propose innovative methods of teaching political theory subjects in the current period.

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CÁC MÔN LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ TRONG CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC HIỆN NAY

Ngô Xuân Chính^{1,*}

¹Trường Đại học Nguyễn Huệ, Việt Nam

*Địa chỉ email: xc77vttl@gmail.com

<http://doi.org/10.51453/2354-1431/2021/592>

Thông tin bài viết

Ngày nhận bài: 23/05/2021

Ngày duyệt đăng: 05/7/2021

Từ khóa:

Phương pháp; dạy học; thực tiễn; đổi mới; lý luận chính trị

Tóm tắt

Các môn lý luận chính trị có chức năng cơ bản đó là trang bị một hệ thống tri thức lý luận chính trị khoa học, hiện đại và có định hướng lý tưởng rõ ràng; đồng thời nó cung cấp cho sinh viên phương pháp luận và các phương pháp nghiên cứu chuyên ngành, ứng dụng vào thực tiễn một cách tích cực và hiệu quả, góp phần hình thành ở sinh viên tư duy lý luận khoa học... Để tạo ra nguồn nhân lực chất lượng cao, đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong giai đoạn hiện nay, một nhân tố quan trọng là cần quan tâm đến vấn đề dạy và học các môn lý luận chính trị trong các trường đại học. Bài viết này nhằm làm rõ sự cần thiết phải đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị trong các trường đại học, trên cơ sở đó, đề xuất các biện pháp đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị trong giai đoạn hiện nay.

1. Đặt vấn đề

Trong quá trình lãnh đạo cách mạng, Đảng ta luôn xác định giáo dục lý luận chính trị là một bộ phận quan trọng của công tác tư tưởng, góp phần xây dựng, bồi đắp nền tảng tinh thần của xã hội. Đại hội VII của Đảng khẳng định: Chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh là nền tảng tư tưởng, kim chỉ nam cho hành động của Đảng. Bất kỳ một giai cấp nào khi nắm quyền đều phải làm cho hệ tư tưởng của giai cấp đó thống trị trong xã hội. Việc làm cho chủ nghĩa Mác – Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh giữ vai trò chủ đạo trong đời sống tinh thần của xã hội là yêu cầu và quy luật tất yếu của việc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta hiện nay. Quá trình này, đòi hỏi công tác giảng dạy các môn lý luận chính trị trong các trường đại học luôn được coi trọng, bởi lẽ sinh viên, tầng lớp thanh niên tinh tú nhất của xã hội, những chủ thể tích cực của

quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta là đối tượng đầu tiên cần phải thấm sâu những những quan điểm, tư tưởng của chủ nghĩa Mác – Lênin. Vì vậy, việc dạy học các môn lý luận chính trị trong các trường đại học luôn là một nhiệm vụ trọng tâm trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội, qua đó, góp phần hình thành nhân sinh quan và thế giới quan khoa học cho sinh viên.

Mặt khác, mục tiêu của giáo dục phải là đào tạo con người có tư duy phản biện, năng lực sáng tạo, tự phát triển, thích nghi với sự thay đổi nhanh chóng của thời đại. Trong những năm gần đây, một trong những nội dung quan trọng trong công tác xây dựng Đảng là xây dựng về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống gắn với đấu tranh phòng, chống “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa”. Song mặt trái của kinh tế thị

trường, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế đã tác động không nhỏ theo hướng tiêu cực đến đời sống làm băng hoại nhiều nét đẹp văn hóa truyền thống, chà đạp lên những giá trị đạo đức, làm thay đổi quan niệm, lối sống, phai nhạt lý tưởng, niềm tin... của một bộ phận không nhỏ quần chúng nhân dân ta nói chung và sinh viên, học sinh nói riêng. Một bộ phận sinh viên có tình trạng suy thoái đạo đức, mờ nhạt về lý tưởng, thiếu bản lĩnh chính trị, thờ ơ, mơ hồ về chính trị... Do đó, yêu cầu thực tiễn cấp bách đặt ra hiện nay là cần phải nâng cao hơn nữa chất lượng và hiệu quả giáo dục lý luận chính trị, nhất là trong các trường đại học ở nước ta hiện nay. Bởi lẽ, những tri thức lý luận chính trị mà sinh viên tiếp thu được, góp phần quan trọng vào việc hình thành ở họ một thế giới quan khoa học, một nhân sinh quan công sản, phương pháp tư duy biện chứng. V.I.Lênin căn dặn những người cộng sản rằng, không ai có thể đánh đổ được chúng ta, trừ chính những sai lầm của chúng ta. Do đó, để tránh được những sai lầm đó, nhằm cung cấp cho sinh viên thế giới quan và phương pháp luận khoa học định hướng trong hoạt động nhận thức và thực tiễn, giúp sinh viên có thái độ đúng đắn với hiện thực, có khả năng phân tích, xử lý các vấn đề, xây dựng niềm tin khoa học vào lý tưởng cách mạng của Đảng, có lập trường chính trị vững vàng, có tinh thần trách nhiệm cao, quán triệt sâu sắc và thực hiện triệt để đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước thì việc đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị càng trở nên cần thiết, có ý nghĩa cả về lý luận và thực tiễn. Đại hội XIII của Đảng nhấn mạnh: *“Đổi mới căn bản chương trình, nội dung, phương pháp giáo dục lý luận chính trị theo phương châm khoa học, thực tiễn, sáng tạo và hiện đại”*[1].

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Đặc thù giảng dạy các môn lý luận chính trị

Giảng dạy các môn lý luận chính trị ở các trường đại học hiện nay, ngoài những tính chất chung còn có tính chất đặc thù của môn học. Tri thức lý luận chính trị có tính khái quát hóa, trừu tượng hóa cao và được biểu đạt bằng hệ thống các khái niệm, phạm trù, nguyên lý, quy luật. Mặt khác, các môn lý luận chính trị là các môn khoa học lý thuyết, chứ không phải môn khoa học ứng dụng. Chính vì vậy, môn học này thiên về những kiến thức hàn lâm mà ít mô hình

thực nghiệm, ứng dụng, trực quan, nên không thể sơ đồ hóa bài giảng một cách máy móc. Chẳng hạn như, môn triết học có chức năng cơ bản là trang bị thế giới quan và phương pháp luận cho người học. Vì thế, việc giảng dạy triết học Mác - Lênin phải đạt được mục đích là giúp người học xác lập cho mình thế giới quan và phương pháp luận khoa học cả trong nhận thức lẫn hoạt động thực tiễn. Bởi lẽ, hệ thống tri thức của môn học này có tính khái quát và trừu tượng cao, nội dung các nguyên lý, phạm trù, quy luật của nó luôn chứa đựng ý nghĩa thế giới quan, phương pháp luận trong xem xét, cải tạo thực tiễn. Cho nên, giảng dạy các môn lý luận chính trị phải gắn với thực tiễn kinh tế, chính trị, xã hội và phải phục vụ sự phát triển kinh tế, xã hội. Mặt khác, giảng dạy các môn lý luận chính trị còn bị chi phối rất lớn bởi cuộc đấu tranh tư tưởng, lý luận cùng những tác động của những thành tựu và hạn chế trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ chủ nghĩa xã hội hiện thực, trong đó có sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Tính đặc thù này phải được thể hiện trong hệ thống tri thức cần trang bị, trong định hướng phương pháp tự nghiên cứu, hệ thống những vấn đề sinh viên cần giải quyết và vận dụng vào thực tiễn.

Với đặc thù các môn lý luận chính trị là những môn lí luận mang tính tổng hợp và trừu tượng cao, đồng thời lại gắn chặt với thực tiễn cuộc sống, vì thế phương pháp giảng dạy các môn lý luận chính trị cũng đòi hỏi những đặc thù riêng. Do đó, trong giảng dạy, cần gắn lí luận với thực tiễn, tri thức khoa học với kinh nghiệm, vì nếu không gắn lí luận với thực tiễn, tri thức với kinh nghiệm thì người học sẽ không thể vừa nâng cao năng lực tư duy lí luận, vừa nâng cao năng lực thực tiễn; cần loại bỏ phương pháp giảng dạy lí thuyết suông, một chiều, xa rời thực tiễn, không gắn với chức trách, nhiệm vụ của người học trong thực tế. Muốn vậy, cần gắn học với hành, lí luận gắn liền với thực tiễn. Định hướng quan trọng trong đổi mới phương pháp giảng dạy các môn lý luận chính trị là phát huy tính tích cực, tự lực và sáng tạo, phát triển năng lực hành động, năng lực cộng tác làm việc của người học. Đó cũng là những xu hướng tất yếu trong cải cách phương pháp giảng dạy ở mỗi nhà trường. Tiếp tục quán triệt, thực hiện quan điểm của Đảng: *“Chuyển mạnh quá trình giáo dục chủ yếu từ trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học... Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ phương pháp dạy và học theo hướng hiện đại; phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo*

và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học...” [2] và “*Đổi mới việc học tập lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân nhằm tạo bước tiến mới, có kết quả, chất lượng cao hơn, góp phần làm cho chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối, quan điểm của Đảng giữ vai trò chủ đạo trong đời sống xã hội*” [3]... Những vấn đề trên đang đặt ra yêu cầu cấp bách đòi hỏi cần phải tiếp tục đổi mới, nâng cao chất lượng công tác giáo dục đào tạo đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ trong giai đoạn mới. Đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị đòi hỏi phải đổi mới cả cách dạy và cách học. Quá trình đó phải được thực hiện đồng bộ nhiều khâu, nhiều bước và đặt trong mối quan hệ với các vấn đề liên quan trực tiếp để bảo đảm đạt chất lượng, hiệu quả cao.

Mặt khác, dạy học các môn lý luận chính trị nhất thiết phải liên hệ với thực tiễn, gắn lý luận với thực tiễn. Bài giảng muốn sinh động, giàu sức thuyết phục, giảng viên phải liên hệ với thực tiễn của thế giới, của đất nước, của nhà trường, gắn với đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, gắn với thực tiễn xây dựng và bảo vệ Tổ quốc; gắn với nhiệm vụ mà sinh viên sẽ đảm nhiệm trên thực tế, giúp sinh viên biết vận dụng lý luận vào thực tiễn cuộc sống. Vấn đề này tùy thuộc vào khả năng của mỗi giảng viên, có thể giảng viên tự liên hệ trong bài giảng và định hướng cho sinh viên thấy rõ điều đó được thể hiện trong thực tiễn. Việc liên hệ thực tiễn cũng cần chú ý, khả năng liên hệ thực tiễn của các đối tượng sinh viên có sự khác nhau, bởi những trải nghiệm thực tiễn cuộc sống của họ khác nhau. Vì thế giảng viên có thể gợi mở, đàm thoại với đối tượng mình dạy, minh chứng bằng thực tiễn của đất nước, của các ngành nghề, cơ quan, đơn vị hay cá nhân và từ đó khái quát làm sáng tỏ về mặt lý luận.

2.2. Thực trạng dạy học các môn lý luận chính trị ở các trường đại học hiện nay

Trong thời gian qua, việc dạy và học lý luận chính trị ở các trường đại học đã đạt được những thành tựu đáng kể, cơ bản đáp ứng được yêu cầu của thực tiễn. Qua đó mà phần đông sinh viên nhận rõ vai trò, tác dụng của môn học. Sinh viên sau khi tốt nghiệp ra trường trên cương vị công tác mới đã phát huy tốt vai trò trách nhiệm, biết gắn lý luận với thực tiễn một cách sáng tạo, hiệu quả, xử lý tốt các tình huống thực tiễn đặt ra.

Song nhìn chung, chất lượng, hiệu quả học tập, nghiên cứu, vận dụng và phát triển chủ nghĩa Mác – Lênin, đường lối, cương lĩnh của Đảng chưa cao; tri thức kinh điển chưa được coi trọng đúng mức; một số quan điểm, học thuyết của các nhà kinh điển chậm được nghiên cứu, nhận thức một cách đầy đủ và chậm được bổ sung, phát triển để đáp ứng với yêu cầu, nhiệm vụ trong tình hình mới. Chưa kịp thời phát hiện, nghiên cứu thấu đáo những vấn đề mới về lý luận và thực tiễn trong nước và thế giới. Việc giảng dạy lý luận chính trị những năm qua cho thấy lý luận chưa phản ánh kịp những biến đổi của thực tiễn cuộc sống, chưa gắn liền với những sự kiện và những đổi mới của đất nước, của xã hội. Thực tiễn đã có nhiều thay đổi, nhưng trong nội dung các môn lý luận chính trị vẫn nặng tính hàn lâm, ít có sự bổ sung, phát triển, nhiều vấn đề về kinh tế thị trường, nhà nước pháp quyền, dân chủ, nhân quyền, hội nhập quốc tế, kinh tế tri thức... làm cho sinh viên cảm thấy khô khan, khó hiểu, xa rời thực tiễn, dẫn tới việc sinh viên ngại học các môn học này. Tính định hướng chính trị, định hướng tư tưởng, trong quá trình giảng dạy chưa cao, chưa sát, còn chung chung trừu tượng. Nội dung, chương trình giảng dạy lý luận chính trị thường nặng về trình bày những nguyên lý, quy luật, phạm trù,... Phần lớn nội dung liên hệ với thực tiễn thường nặng về thuyết minh, liệt kê một số chủ trương, đường lối của Đảng, chưa chú trọng luận giải khoa học những quan điểm đó; chưa làm rõ được vai trò của các môn lý luận chính trị đối với chuyên ngành mà sinh viên đang theo học.

Đặc biệt là phương pháp giáo dục lý luận chính trị trong các trường đại học ở nước ta trong thời gian qua còn nặng về giáo điều, sách vở; lý luận không gắn liền với thực tiễn; truyền tải lý luận một cách khô khan, thụ động, một chiều, chưa phát huy được khả năng suy nghĩ độc lập, khoa học và sáng tạo của sinh viên... Trong thực tiễn giảng dạy, một số giảng viên hầu như chỉ cắm cúi vào bài giảng, nhắc lại một cách rập khuôn những điều đã có, đã được ghi chép một cách đầy đủ, rõ ràng trong sách vở, tài liệu, thiếu những dẫn chứng thực tiễn sinh động cho người học. Điều này làm cho bài giảng thiếu sức sống, không thuyết phục, không sinh động đang là một hiện tượng khá phổ biến hiện nay. Hệ quả tất yếu kéo theo đó là chất lượng, hiệu quả của công tác đào tạo, giảng dạy thấp, thậm chí đôi khi còn phản tác dụng và tạo ra tâm lý ức chế, khiên cưỡng, gò ép cho sinh viên. Từ

đó nhiều người cho rằng các môn lý luận chính trị mang nặng tính lý thuyết, thiếu tính thực tiễn, thiếu sức truyền cảm, thậm chí nhiều sinh viên cho rằng dường như học môn này chỉ là học một mớ lý thuyết mang tính kinh viện, sáo rỗng, không thực tế. Cũng xuất phát từ quan niệm sai lầm này mà trong thực tế nhiều sinh viên đã đến với các bài học, bài thi bằng một tâm lý đối phó, chỉ chú trọng học vẹt, học thuộc lòng, học cho xong, còn bản chất vấn đề thì hầu như không hiểu, từ đó dẫn đến sinh viên chưa có tâm huyết, yêu thích môn học, học xong không nhớ nội dung kiến thức nên khó vận dụng vào trong thực tiễn đời sống. Vì thế, khi tốt nghiệp ra trường một bộ phận sinh viên chưa biết vận dụng lý luận đã học vào trong thực tiễn công tác của cơ quan, đơn vị, cũng như của bản thân mình, kỹ năng tay nghề chưa thật vững chắc. Qua đó, đã ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng, hiệu quả giảng dạy lý luận chính trị trong các trường đại học hiện nay.

Nguyên nhân của những hạn chế trên chủ yếu là do chủ thể tham gia quá trình nghiên cứu, giảng dạy, học tập nhận thức chưa đầy đủ về ý nghĩa, vị trí, tầm quan trọng của việc đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả học tập, nghiên cứu, vận dụng và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong tình hình mới. Công tác lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp ủy chưa sâu sát, chậm đổi mới nội dung chương trình, phương pháp trong giảng dạy lý luận chính trị. Căn nguyên của tình trạng trên là do sự bất cập, hạn chế trong việc gắn lý luận với thực tiễn, giữa học tập lý luận với tổ chức thực hiện trong hoạt động thực tiễn. Trong học tập lý luận chính trị cả người dạy và người học chưa gắn chặt lý luận với thực tiễn, còn giảng lý luận chung chung hoặc lựa chọn, xác định vấn đề thực tiễn để liên hệ, minh chứng và diễn giải lý luận chưa điển hình, chưa thực sự phù hợp với nội dung bài giảng và đối tượng học nên chưa cung cấp được những vấn đề lý luận và kinh nghiệm thực tế cho sinh viên. Một bộ phận giảng viên không thường xuyên cập nhật những thông tin, hiểu biết mới; chưa có sự trăn trở và sáng tạo trong quá trình giảng dạy nên chưa hiểu thấu đáo các vấn đề nghiên cứu. Tình trạng lý luận xa rời thực tiễn đang diễn ra khá phổ biến ở không ít cán bộ, giảng viên. Nguyên nhân cơ bản là do chính vốn kinh nghiệm thực tiễn của nhiều giảng viên, nhất là giảng viên trẻ, giảng viên mới hiện nay là quá ít ỏi... Trong tính phổ biến, trong những điều kiện hoàn cảnh chung, chúng ta thấy ý thức xã hội thường tỏ ra

không theo kịp, không phản ánh kịp thời những biến đổi của tồn tại xã hội. Điều tất yếu đương nhiên này cũng xảy ra ngay cả trong lĩnh vực học tập, giảng dạy lý luận chính trị trong các trường đại học hiện nay.

2.3. Một số biện pháp đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị ở các trường đại học hiện nay

Để tiếp tục đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị ở các nhà trường đại học hiện nay đạt hiệu quả, cần áp dụng nhiều biện pháp, trong đó tập trung một số vấn đề chủ yếu sau:

Một là, kết hợp nhuần nhuyễn giữa sử dụng giáo án với giáo trình, giáo khoa, kinh điển và tài liệu tham khảo trong giảng bài

Để nâng cao hiệu quả quá trình giảng bài, giảng viên có thể cung cấp trước cho sinh viên hệ thống danh mục tài liệu tham khảo, các tài liệu sẵn có, đề cương giáo án của giảng viên và định hướng các vấn đề sinh viên cần đọc trước. Qua đó, giúp sinh viên khái quát một cách tổng thể các tài liệu liên quan để từng bước thu thập và xử lý, giúp cho quá trình giảng bài được tập trung nhiều thời gian cho phần cơ bản, chủ yếu, vấn đề vận dụng và những thông tin cập nhật.

Quá trình giảng bài với các nội dung đã rõ về mặt khoa học và có trong tài liệu, giảng viên không nên tập trung nhiều thời gian cho phần này mà phải chỉ dẫn chính xác, cụ thể nguồn tài liệu và hướng xử lý tài liệu, tạo điều kiện thuận lợi cho sinh viên tìm kiếm tri thức phục vụ cho ôn luyện và nghiên cứu. Hệ thống tài liệu trong chuẩn bị và giảng bài lý luận chính trị so với các môn khoa học khác là rất phong phú, sâu rộng, vừa thuận lợi, vừa khó khăn trong xử lý. Giảng viên phải giới thiệu cụ thể, tỉ mỉ, sát thực, có tính khả thi, đáp ứng yêu cầu cao trong học tập, tránh giới thiệu những tài liệu quá khó khăn trong tìm kiếm, hoặc quá sức nghiên cứu, xử lý của những đối tượng và bậc học xác định. Trong dạy học các môn lý luận chính trị phải chú trọng phân cấp nội dung, phương pháp, tài liệu cho các đối tượng sinh viên. Căn cứ vào chủ thể lĩnh hội của bài giảng để tính tới những tài liệu sử dụng cho phù hợp. Đối với kinh điển, tùy đối tượng cụ thể mà có thể tăng, giảm kinh điển, hoặc hoàn toàn đi từ tư tưởng kinh điển trong phân tích, tiếp cận nội dung. Tích cực nghiên cứu các tài liệu chính thống, nhất là các tài liệu kinh điển, các văn kiện Hội nghị, Đại hội Đảng,... Đây

là dạng thực tiễn có độ tin cậy cao, vừa có tính cụ thể, vừa có tính khái quát.

Nghiên cứu kinh điển là một việc cần thiết, là yêu cầu bắt buộc đối với giảng viên các môn lý luận chính trị. Bởi kinh điển là gốc, là tinh thần nguyên thủy của chủ nghĩa Mác - Lênin. Tuy nhiên, nếu quá lạm dụng, trích dẫn quá nhiều theo kiểu “tầm chương trích cú” hoặc sử dụng quá ít tri thức kinh điển trong giảng dạy đều không có tác dụng. Sử dụng hợp lý kinh điển sẽ nâng cao chất lượng bài giảng, đem lại sự hấp dẫn cho người học. Tránh trường hợp “tam sao thất bản” gây hiểu lầm, sai nghĩa khi trích dẫn các tư tưởng, học thuyết của các nhà kinh điển trong quá trình nghiên cứu, giảng dạy và học tập. Theo đó, sử dụng hợp lý kinh điển trước hết là hiểu đúng kinh điển và trích dẫn đúng chỗ, phù hợp với vấn đề sẽ giúp cho sinh viên hiểu rõ, nắm vững hơn nội dung bài giảng.

Việc nghiên cứu các tác phẩm kinh điển giúp người giảng viên hiểu đúng, hiểu sâu tư tưởng của các nhà kinh điển, vận dụng một cách hợp lý vào quá trình giảng dạy, nghiên cứu và hoạt động thực tiễn. Đây là cơ sở lý luận tin cậy để so sánh, đối chiếu các nội dung trình bày trong tài liệu, hiểu sâu sắc phần gốc, rễ vấn đề theo đúng tư tưởng của các nhà kinh điển vạch ra. Qua đó, củng cố niềm tin, sự yêu mến, say mê của cả người dạy và người học đối với các môn lý luận chính trị, nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy, góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu, yêu cầu đào tạo của các nhà trường. Đặc biệt, trong điều kiện của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ Tư, khi nghiên cứu kinh điển với tư cách là lý luận gốc, người giảng viên cần xác định, kiểm nghiệm những tư tưởng nào vẫn tiếp tục khẳng định giá trị vượt thời đại, những tư tưởng nào đã bị thực tiễn ngày nay vượt qua, thể hiện sự lạc hậu để có sự tham mưu, đề xuất việc bổ sung, phát triển... Có như vậy, các tư tưởng của các nhà kinh điển mới luôn được làm mới, phù hợp với sự vận động của thực tiễn.

Hai là, tăng cường phương pháp dạy học tích cực, phát huy tính tích cực tư duy của sinh viên

Phát huy tính tích cực nhận thức của sinh viên luôn được đặt ra như một mục tiêu quan trọng của dạy học ở các nhà trường đại học. Dạy học các môn lý luận chính trị cần kết hợp các phương pháp, linh hoạt vận dụng các phương pháp cho phù hợp từng bài. Một đối tượng cụ thể ngoài việc sử dụng các

phương pháp đã có trong kế hoạch cần linh hoạt, sáng tạo sử dụng các phương pháp phù hợp với diễn biến thực tế của buổi học. Để đảm bảo được điều đó, phải thực hiện chuyển từ phương pháp dạy học theo lối “truyền thụ một chiều” sang dạy cách học, cách vận dụng kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành năng lực và phẩm chất. Tăng cường phối hợp học tập cá nhân với học tập hợp tác, lớp học trở thành môi trường giao tiếp giảng viên - sinh viên và sinh viên - sinh viên nhằm vận dụng sự hiểu biết và kinh nghiệm của từng cá nhân, của tập thể trong giải quyết các nhiệm vụ học tập chung.

Hiện nay, sử dụng phương pháp thuyết trình kết hợp thảo luận ngắn, nêu vấn đề, đối thoại ở các bài giảng các môn lý luận chính trị đang được khẳng định tính ưu việt của nó trong sự phát huy tính sáng tạo của sinh viên. Thảo luận ngắn, nêu vấn đề, đối thoại... có thể xem là một kiểu phương pháp dạy học tích cực. Thực hiện phương pháp này, sinh viên cần nghiên cứu và xử lý bước đầu hệ thống tài liệu trước khi tiếp nhận tri thức qua nghe giảng, thời gian trên lớp tập trung làm rõ và đi đến kết luận những vấn đề cơ bản, bản chất, những vấn đề mở rộng và hướng vận dụng.

Nêu vấn đề có thể xem là một kiểu phương pháp dạy học tích cực, dựa trên việc nêu lên và giải quyết các vấn đề học tập trong sự tương tác giữa giảng viên và sinh viên. Đây là vấn đề lôgic nội tại của hệ thống kiến thức trong quá trình giảng bài, bảo đảm cho sinh viên phát huy được khả năng vốn kiến thức đã có để hướng tới tiếp nhận hệ thống tri thức mới. Trong giảng bài các môn lý luận chính trị giảng viên cần đầu tư xây dựng vấn đề học tập chứa đựng mâu thuẫn giữa lý luận và thực tiễn; lý luận và chuyên môn, nghiệp vụ; giữa lý luận và phương pháp; mâu thuẫn giữa các quan điểm; mâu thuẫn giữa các ý kiến khác nhau trong nội dung của chủ đề. Xây dựng các vấn đề học tập phải trên cơ sở kế thừa hệ thống tri thức đã có, gắn với những yêu cầu làm rõ về những nội dung căn bản của bài giảng, phù hợp với yêu cầu cao của quá trình nhận thức đối với người học. Xây dựng các vấn đề học tập phải kích thích được tính tích cực, sáng tạo của sinh viên. Nêu vấn đề trong quá trình giảng bài phải khách quan, lôgic chặt chẽ, lôi cuốn được sinh viên vào quá trình phân tích tình huống, xây dựng giả thuyết, giải quyết vấn đề, đánh giá và kết luận.

Phương pháp đối thoại trong giảng bài là một kiểu của phương pháp dạy học tích cực. Giảng viên không chỉ là người truyền thụ kiến thức, giải đáp thắc mắc mà sẽ được đánh giá cao hơn ở khả năng hướng dẫn, khái quát hóa, trừu tượng hóa, rèn luyện sự sáng tạo cho tư duy người học. Giảng bài nói chung, giảng bài các môn lý luận chính trị nói riêng cần có những biện pháp thích hợp để thu hút đa số sinh viên tham gia vào quá trình đối thoại để có thể đa dạng hóa các ý kiến, mặt khác sẽ góp phần tạo ra một không khí sôi nổi, cởi mở trong tranh luận. Đối thoại phải có định hướng trọng tâm, bảo đảm cho giảng bài không bị phá vỡ, bị cuốn theo những ý kiến thắc mắc và tranh luận của sinh viên, giảng viên phải có những kết luận khoa học cho những ý kiến. Đối với một số nội dung cụ thể, giảng viên có thể để dưới dạng câu trả lời “mở” để sinh viên tiếp tục suy nghĩ. Tuy nhiên, hướng cho sinh viên suy nghĩ phải là những vấn đề đặt ra yêu cầu cao phù hợp mục đích, yêu cầu của bài giảng trên nền hệ thống kiến thức cơ bản mà họ đã có.

Học tập các môn lý luận chính trị là quá trình tự nhận thức hệ thống lý luận, cách mạng, khoa học của người học, quá trình đó giảng viên có vai trò chỉ đạo, định hướng. Để làm được điều này giảng viên phải có hệ thống tri thức chuyên môn sâu, lập trường, bản lĩnh, niềm tin khoa học mới có thể thuyết phục được sinh viên tin theo lập trường, quan điểm khoa học.

Ba là, sử dụng phương pháp phân tích luận điểm, khái quát thực chất nội dung vấn đề và rút ra ý nghĩa về mặt phương pháp luận

Với đặc thù các môn lý luận chính trị mang tính trừu tượng cao nên giảng viên cần chú ý sử dụng ngôn ngữ chính xác, dễ hiểu nhưng như thế không có nghĩa là giảng viên đơn giản hóa những nguyên lý, quy luật bằng ngôn ngữ dân dã. Giảng viên cũng không nên dùng ngôn ngữ cao siêu, bác học quá mức làm cho người học không hiểu giảng viên đang nói gì. Trong quá trình giảng dạy, giảng viên phải thể hiện thái độ vui vẻ qua cử chỉ, điệu bộ, giọng nói, trang phục, ánh mắt thể hiện sự chân tình, cởi mở, gần gũi nhưng nghiêm túc. Điều đó tạo nên sự hòa hợp, gần gũi giữa người dạy và người học và bài giảng sẽ cuốn hút hơn đối với người học... Những điều đó tưởng chừng như rất nhỏ nhưng thực ra lại có tác động rất lớn đối với người học.

Giảng viên phải nắm vững kiến thức lý luận của từng chương, mục, từng bài và toàn bộ nội dung bộ

môn mà mình đảm nhiệm, để định hướng, gợi mở cho sinh viên vận dụng vào giải quyết các vấn đề thực tiễn có hiệu quả, phù hợp với nội dung lý luận đã chỉ ra. Giảng viên phải biết lựa chọn được loại kiến thức thực tiễn nào, ở mức độ nào cần đưa vào bài giảng thì phù hợp. Không phải tất cả các nội dung lý luận trong bài giảng đều cần có liên hệ thực tiễn, mà chỉ ở những vấn đề nào quan trọng, cần thiết nhấn mạnh, khó hiểu, hay muốn tăng thêm tính thuyết phục. Trong dạy học các môn lý luận chính trị, quá trình phân tích phải có cơ sở lý luận, thực tiễn, có chiều sâu, sinh viên phải hiểu được bản chất vấn đề. Quá trình giảng bài những nội dung lý luận chính trị cần có sự khái quát, không kể lể, cũng không quá lệ thuộc về mặt học thuật mà dẫn tới sự căng thẳng, nhàm chán.

Trong giảng bài điều quan trọng trước hết là bản thân giảng viên phải nắm chắc khái niệm, phạm trù và phải làm cho sinh viên hiểu và đạt tới trình độ có thể tư duy bằng chính các khái niệm, phạm trù đó. Phương pháp dạy học hiện đại đòi hỏi lấy sinh viên làm trung tâm, sinh viên tự học là chính, còn giảng viên trước hết phải hỗ trợ cho sinh viên nắm vững các khái niệm, phạm trù, qua đó là điều kiện cần thiết để sinh viên có thể tự đọc, tự nghiên cứu. Các khái niệm, phạm trù các môn lý luận chính trị khác với các khái niệm, phạm trù của các khoa học cụ thể, và cũng không đồng nhất với khái niệm thông thường được sử dụng trong cuộc sống hàng ngày. Sinh viên khó có thể lĩnh hội được các tư tưởng lý luận chính trị, thậm chí họ cảm thấy như lý luận đó không phù hợp với thực tế cuộc sống, nếu sinh viên không từng bước và không có khả năng nâng trình độ tư duy của mình bằng chính các khái niệm, phạm trù.

Trong giảng bài các môn lý luận chính trị, việc trang bị vốn tri thức, cập nhật thông tin là điều cần thiết, nhưng cần chú ý trang bị cho sinh viên về mặt phương pháp. Bởi vì, thời đại của cuộc cách mạng khoa học công nghệ, hệ thống tri thức rất nhanh bị lạc hậu. Vì vậy, trang bị cho sinh viên phương pháp tư duy, phương pháp nhận thức và hành động thực tiễn là hết sức cần thiết. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhắc nhở cán bộ, đảng viên rằng, học lý luận Mác – Lênin là “*phải học tập tinh thần của chủ nghĩa Mác – Lênin, học tập lập trường, quan điểm và phương pháp của chủ nghĩa Mác – Lênin để áp dụng lập trường, quan điểm và phương pháp ấy mà*

giải quyết cho tốt những vấn đề thực tế trong công tác của chúng ta” [4]. Giảng viên cần có hướng rút ra về mặt phương pháp luận từ mỗi luận điểm, mỗi phần và toàn bộ môn; quá trình thực hành giảng, từ nội dung lý luận phải chú ý tới phương pháp, chuyên hóa tri thức lý luận thành tri thức về phương pháp. Quá trình luận giải, phân tích các nguyên lý, phạm trù, quy luật... giảng viên phải khai thác tối đa ý nghĩa thực tiễn của các tri thức lý luận đó, có nhiều ví dụ phong phú, đa dạng trên tất cả các lĩnh vực tự nhiên, xã hội và tư duy, làm cho sinh viên nhận rõ tầm quan trọng của kiến thức lý luận đang lĩnh hội đối với hoạt động nhận thức và hoạt động thực tiễn của mình.

Bốn là, tăng cường sử dụng phương tiện kỹ thuật dạy học hiện đại, kết hợp đổi mới cách thức kiểm tra, thi, đánh giá kết quả học tập của sinh viên

Phương tiện kỹ thuật dạy học hiện đại là một trong những nhân tố quan trọng hỗ trợ cho việc đổi mới phương pháp dạy học đạt được hiệu quả cao hơn. Một trong những yêu cầu bắt buộc hiện nay đối với đội ngũ giảng viên là phải sử dụng thành thạo các phương tiện kỹ thuật trong nghiên cứu và giảng dạy, nhằm bổ sung và làm phong phú thêm cho những nội dung của bài giảng; thay đổi cách học và phương pháp học, tạo sự hứng thú, kích thích tìm tòi, đi sâu nghiên cứu của sinh viên. Sử dụng các phương tiện kỹ thuật nhằm thay đổi phương pháp dạy chay, học chay; giúp sinh viên tiếp cận được khoa học - kỹ thuật. Trước sự phát triển mạnh mẽ của khoa học - công nghệ hiện đại, sự bùng nổ của công nghệ thông tin buộc giảng viên phải sử dụng thành thạo máy vi tính. Đây là một trong những phương tiện hỗ trợ đắc lực, có hiệu quả cho việc đổi mới phương pháp dạy học của giảng viên. Máy vi tính giúp cho giảng viên thiết kế bài giảng điện tử dễ dàng, đa dạng hóa các dạng trình chiếu, có thể giới thiệu giáo trình, tài liệu tham khảo, hình ảnh hay thước phim minh họa ngay tại lớp cho sinh viên... Tuy nhiên, việc sử dụng trình chiếu trong giảng dạy cũng phải chọn lọc những nội dung thật sự cần thiết, không nên lạm dụng các phương tiện kỹ thuật, xem nó như là cái mốt và coi đó là toàn bộ sự đổi mới phương pháp dạy học.

Bên cạnh đó, quá trình giảng dạy các môn lý luận chính trị cần phải đổi mới cách thức kiểm tra, thi, đánh giá kết quả học tập của sinh viên. Trên cơ sở của việc xây dựng “ngân hàng” đề thi hiện nay, cần

chú trọng cách thức ra đề theo dạng câu hỏi mang tính tổng hợp, tích hợp, hướng mở... làm cho sinh viên không thể đơn thuần tái hiện những câu chữ “thuộc lòng” theo vở ghi hay giáo trình mà buộc phải đào sâu suy nghĩ, liên hệ, vận dụng một cách sáng tạo. Với những đề thi như vậy, một mặt đòi hỏi sinh viên phải biết sử dụng kiến thức của cả cụm chủ đề, của cả môn học chuyên ngành, liên ngành hoặc kiến thức của nhiều lĩnh vực để giải quyết. Mặt khác, thông qua từng nội dung của đề thi, đòi hỏi sinh viên phải có sự liên hệ giữa lý luận với thực tiễn đời sống xã hội, thực tiễn hoạt động nghề nghiệp để luận giải các vấn đề đặt ra một cách sâu sắc, có đủ luận cứ, luận chứng khoa học, có cơ sở lý luận, thực tiễn, liên hệ đánh giá thực trạng, đưa ra những đề xuất có tính hợp lý, sáng tạo và có sức thuyết phục cao.

Cần chú ý bảo đảm tính cân đối trong sử dụng các phương pháp kiểm tra, thi, đánh giá kết quả học tập của sinh viên. Kết hợp hài hòa giữa thi vấn đáp và thi viết, thông qua đó rèn luyện tư duy sáng tạo và kỹ năng xử lý tình huống, kỹ năng trình bày, diễn đạt bằng ngôn ngữ nói và ngôn ngữ viết cho người học. Cùng với việc thực hiện các phương pháp kiểm tra, đánh giá trên đây cần mạnh dạn áp dụng phương pháp kiểm tra, thi bằng trắc nghiệm để tăng tính khách quan trong quá trình đánh giá trình độ kiến thức, kỹ xảo, kỹ năng của người học; đồng thời cũng thông qua đó mà tăng cường khâu nắm thông tin ngược đối với cả người dạy và người học, làm cơ sở cho việc thường xuyên bổ sung, điều chỉnh, đổi mới cả cách dạy và cách học. Như vậy, đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị là vấn đề mấu chốt, khâu đột phá quan trọng để chuyển từ dạy học chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học.

Năm là, giảng dạy các môn lý luận chính trị cần bám sát thực tiễn, gắn với đặc thù của từng đối tượng sinh viên

Kiến thức các môn lý luận chính trị có mặt trong tất cả các lĩnh vực của cuộc sống, từ vấn đề nhỏ nhất nhất trong sinh hoạt đời thường đến những vấn đề trọng đại của đất nước. Vì thế, trong đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị nhất thiết phải chú trọng liên hệ với thực tiễn, bám sát thực tiễn để bổ sung những ví dụ mới, thời sự, sinh động mang hơi thở cuộc sống. Bởi lẽ, hệ thống tri thức lý luận chính trị rất rộng lớn, vừa mang tính trừu tượng,

vừa mang tính phổ biến và gắn liền với thực tiễn đời sống xã hội. Tuy nhiên, đời sống thực tiễn bao giờ cũng phong phú, đa dạng, sinh động. Để có được một hình ảnh thực tiễn sinh động, hấp dẫn, mang tính thời sự, tính chính xác cao, phù hợp với lý luận chỉ ra trong bài giảng đòi hỏi giảng viên phải lựa chọn, sàng lọc những ví dụ điển hình. Mặt khác, trong bối cảnh tốc độ phát triển thông tin, công nghệ nhanh như vũ bão, đòi hỏi người giảng viên phải thường xuyên cập nhật những đường lối đổi mới của Đảng và pháp luật, chính sách của Nhà nước. Nắm bắt được các thông tin đổi mới kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, những biến động của tình hình quốc tế,... để định hướng cho sinh viên vận dụng lý luận vào thực tiễn một cách chân thực nhất, chính xác nhất, phù hợp với điều kiện, hoàn cảnh cụ thể của thực tiễn. Vì vậy, để gắn lý luận với thực tiễn thì người giảng viên cần phải có vốn sống phong phú, thường xuyên xâm nhập thực tế, tích cực khai thác thông tin ở các phương tiện truyền thông để cập nhật tri thức cũng như diễn biến thời sự trong nước và thế giới. Có thể đi thực tế theo từng lĩnh vực chuyên môn để học hỏi kinh nghiệm thực tiễn ngoài môi trường sư phạm; gặp gỡ, trao đổi với những cán bộ, giảng viên có thâm niên cao, nhiều kinh nghiệm trong thực tế giảng dạy, hoặc tích cực khai thác thông tin ở các phương tiện thông tin đại chúng (đài, báo, tạp chí, internet,...) để có thực tiễn đa chiều, rộng lớn đã được chọn lọc, phân tích có cơ sở khoa học.

Theo đó, việc đổi mới phương pháp giảng dạy các môn lý luận chính trị cần gắn với đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước, gắn với thực tiễn xây dựng và bảo vệ Tổ quốc; gắn với nhiệm vụ mà người học sẽ đảm nhiệm trên thực tế, giúp người học biết vận dụng lý luận vào thực tiễn xây dựng đất nước, thực tiễn đấu tranh trên mặt trận tư tưởng lý luận. Quá trình giảng dạy không chỉ đơn thuần là sự truyền tải thông tin từ người dạy sang người học mà là hoạt động trí tuệ cao nhằm trang bị kiến thức, xây dựng niềm tin, lòng nhiệt huyết cách mạng, phong cách, phẩm chất đạo đức cách mạng cho người học. Do vậy, người giảng viên không những cần có trình độ cao, phương pháp nhuần nhuyễn mà còn phải là tấm gương mẫu mực về đạo đức cho người học noi theo. Trong quá trình giảng dạy, kiên quyết khắc phục lối dạy “độc thoại” thông tin một chiều, nặng

về lý thuyết, áp đặt thụ động, máy móc lý luận xa rời thực tiễn không phát huy được tính tích cực sáng tạo của người học. Tăng cường sử dụng các hình thức, phương pháp đối thoại như sêmina, bài tập tình huống... để cho người học được quyền thảo luận, tranh luận, vận dụng lý luận giải quyết những vấn đề thực tiễn đặt ra dưới sự dẫn dắt, định hướng của giảng viên. Qua đó, nắm bắt những vấn đề lý luận, thực tiễn mà sinh viên chưa nắm chắc, chưa hiểu đúng, trên cơ sở đó giúp họ hiểu rõ vấn đề và biết cách vận dụng vào thực tiễn cuộc sống

Để gắn lý luận với thực tiễn trong quá trình giảng dạy có hiệu quả, đòi hỏi giảng viên phải nắm chắc đối tượng sinh viên, bởi vì trong quá trình giảng dạy mỗi đối tượng có nội dung, phương pháp và hình thức giảng dạy khác nhau. Mặt khác, cùng một nội dung bài học nhưng áp dụng cho các đối tượng sinh viên khác nhau sẽ có phương pháp khác nhau và sử dụng những kiến thức thực tiễn cũng có sự tiếp cận luận giải với tính chất, cấp độ khác nhau. Vì thế, nắm chắc đối tượng sinh viên sẽ giúp giảng viên lựa chọn kiến thức thực tiễn hoặc cách khai thác nhấn mạnh một phương diện nào đó trong cùng một sự kiện để phù hợp với từng đối tượng. Lâu nay, người giảng viên chỉ quan tâm đến bài giảng mà không chú ý đến đối tượng người học. Trong khi đó, mỗi một trường đại học đều có những đặc thù riêng theo từng lĩnh vực, bản thân bên trong một trường đại học đã có nhiều đối tượng sinh viên rất khác nhau và đa dạng về trình độ kiến thức, kinh nghiệm, đa dạng về tuổi tác, khác nhau về nghề nghiệp, lĩnh vực chuyên môn, động cơ học tập cũng không giống nhau... Vì vậy, để cho bài giảng phù hợp với đối tượng, giảng viên cần chú ý đến từng đối tượng sinh viên cụ thể, chú ý đến khả năng, trình độ tiếp thu của sinh viên để mở rộng hay thu hẹp mức độ nông, sâu của bài giảng, cũng như phương pháp truyền tải nội dung. Cần nắm vững đối tượng sinh viên và hoàn cảnh cụ thể của lớp học để liên hệ thực tiễn cho phù hợp, sát thực tiễn ngành nghề đào tạo.

Khi đề cập đến vấn đề này, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng lưu ý, nội dung học tập cần phù hợp với từng đối tượng, ở mỗi lứa tuổi, mỗi cấp học, mỗi bậc học. Người nhấn mạnh: “*Đối với Đại học thì cần kết hợp lý luận khoa học với thực hành, ra sức học tập lý luận và khoa học tiên tiến của các nước bạn, kết hợp với thực tiễn của nước ta, để thiết thực giúp ích cho*

công cuộc xây dựng nước nhà. Trung học thì cần đảm bảo cho học trò những tri thức phổ thông chắc chắn, thiết thực, thích hợp với nhu cầu và tiền đề xây dựng nước nhà, bỏ những phần nào không cần thiết cho đời sống thực tế. Tiểu học thì cần giáo dục các cháu thiếu nhi: Yêu Tổ quốc, yêu nhân dân, yêu lao động, yêu khoa học, trọng của công” [5].

3. Kết luận

Trong giai đoạn hiện nay, việc đổi mới phương pháp dạy học các môn lý luận chính trị đang được đặt ra như một yêu cầu vô cùng cấp thiết, nhằm đáp ứng yêu cầu thực tiễn cuộc sống đặt ra. Để nâng cao được chất lượng giảng dạy các môn lý luận chính trị, đòi hỏi người giảng viên phải không ngừng hoàn thiện mình từ việc nâng cao trình độ, cập nhật tri thức mới đến việc phát huy tính năng động, sáng tạo trong việc tìm kiếm phương pháp giảng dạy thích hợp để khơi dậy tính tích cực, chủ động, sáng tạo trong học tập của sinh viên. Hơn nữa, khi giáo dục Việt Nam hiện nay đang chuyển từ tiếp cận kiến thức sang tiếp cận năng lực, khi yêu cầu của việc học tập các môn lý luận chính trị là biết vận dụng những vấn đề lý luận đó vào thực tiễn cuộc sống và công việc thì việc sử dụng nhiều phương pháp dạy học bên cạnh phương pháp thuyết trình là một đòi hỏi tất yếu. Đổi mới phương pháp dạy học đòi hỏi phải được thực

hiện đồng bộ nhiều khâu nhiều bước, cả người dạy, người học và đặt trong mối quan hệ với các vấn đề liên quan, trong đó thực hiện tốt những yêu cầu và nội dung biện pháp nêu trên sẽ trực tiếp góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo ở các trường đại học đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ trong thời kì mới./.

REFERENCES

- [1] Communist Party of Vietnam (2021), Document of the 13th National Congress of Deputies, volume 1, National Political Publishing House-Truth, H, p.136.
- [2] Communist Party of Vietnam (2013), Document of the Eighth Conference of the Central Committee, term XI, National Political Publishing House, p. 120
- [3] Communist Party of Vietnam (2014), Conclusion of the Secretariat on continuing to innovate the study of political theory in the national education system, No. 94-KL/TW, p.1.
- [4] Ho Chi Minh (1996), Complete volume, volume 8, National Political Publishing House, Hanoi, p.497
- [5] Ho Chi Minh (2000), Complete volume, volume 8, National Political Publishing House, Hanoi, p.81